

LIRICA RELIGIOASĂ – TUDOR ARGHEZI

Motto: „În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Și mă muncesc din rădăcini și sânger.
Trimite, Doamne, semnul depărtării,
Din când în când, câte un pui de înger...” Psalm (Tare sunt..)

Prof. Dumitru-Emilian Mureșan

Liceul Tehnic de Comunicații Augustin Maior, Cluj-Napoca

Tudor Arghezi este un scriitor polivalent. Opera sa poetică, de o originalitate exemplară dar și de o complexitate unică în literatura română, reprezintă o altă vârstă marcantă a literaturii române. A scris, între altele, teatru, proză (notabile fiind romanele *Cimitirul Buna Vestire* și *Ochii Maicii Domnului*), pamflete, precum și literatură pentru copii. A fost printre autorii cei mai contestați din întreaga literatură română. Pseudonimul Arghezi provine, explică însuși scriitorul, din Argesis - vechiul nume al Argeșului. Ovid S. Crohmălniceanu propunea în studiul consacrat operei poetului din *Istoria literaturii române* între cele două războaie mondiale o altă explicație, pseudonimul ar proveni din unirea numelor a doi celebri eretici, Arie și Geza.

Arghezi este unul dintre autorii canonici din literatura română. Orice încercare de a o periodiza și de a o delimita este mereu imposibilă. Până și eul poetic este unul scindat: “Sunt înger, sunt și diavol și fiara și-alte-asemeni / Și mă frământ în sine-mi ca taurii-n belciug...” (*Portret*). Teoreticianul modernismului, Eugen Lovinescu, este primul care exprimă această realitate sufletească în 1923, și îl descrie pe Arghezi ca pe un: „suflet faustian, în care nu sălășluiesc numai «două suflete», ci se ciocnesc principiile contradictorii ale omului modern” (*Istoria literaturii române moderne*). Revendicat deopotrivă de tradiționaliști și de moderniști, vehement contestat de câteva personalități ale vremii (N. Iorga, I. Barbu, Eugen Ionescu), Arghezi se impune totuși ca unul din cei mai importanți poeți ai literaturii române. Arghezi a fost mereu împotriva direcțiilor literare, dar mai ales față de propria opera. Abia după 31 de ani de la debut își editează primul volum de versuri, *Cuvinte potrivite* (1927), devenind astfel una din cărțile cu cea mai lungă perioadă de germinație din literatura română.

Eugen Lovinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Tudor Vianu au aderat ideii că “poezia lui Arghezi e sortită, ca putere de expresie, ca adâncime de

sensibilitate, ca organică viziune de lirism, să ocupe versantul liber în fața lui Eminescu”¹

În concepția argheziană poezia trebuie să fie grea de sensuri, să exprime sentimente puternice, dar din punct de vedere tehnic să respecte modalitatea tradițională: rima, ritm. Calitatea de poet înseamnă pentru el îmbinarea dintre har și meșteșug. Poezia poeziei, care este o temă universală, înseamnă pentru Arghezi arta poetică, crez artistic, profesiune de credință.

Astfel, una din laturile dominante ale poeziei argheziene stă sub semnul căutărilor filozofico-religioase. În literatura română, poezia religioasă fusese cultivată de reprezentanții curentului ortodoxist de la revista *Gândirea* (1921): Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Adrian Maniu - într-un efort de a conferi adâncime filozofică specificului național. Și tot literatura română oferă modelul mitropolitului Dosoftei, cel care cu osârdie mare realizase *Psaltirea* pe versuri tocmită încă din 1673. Bun cunoscător al Psalmilor biblici, Arghezi ne oferă o variantă care nu este doar o transpunere modernă a acestora.

Ca toți marii poeți ai lumii, Arghezi a fost răscolit de lungul vieții sale de o serie de probleme fundamentale pentru cunoașterea rostului omului pe pământ, a începuturilor existenței acestuia în univers, a perspectivelor care i se deschid a morții care pune capăt zbatărilor lui continue pentru înfrumusețarea vieții pe care vrea să-o clădească urmașii săi. Poetul s-a războit cu fantomele Divinității și morții, ale vieții viitoare - într-o luptă piept la piept dramatică și îndârjită al cărei rod literar îl constituie unele dintre cele mai strălucitoare creații poetice argheziene. Motivul căutării Divinității, prezent în poezia argheziană încă de la primele debuturi ale poetului, devine în *Psalmi* o obsesie tiranică, înfrigurată căutare care se prelungește până în *Stihuri de seară* și *Hore* și în multe alte poezii și scrieri în proză ale poetului. Această dramă a căutărilor obsedante capătă în versurile din *Psalmi* o deosebită forță a expresiei lirice. Psalmii arghezieni sunt monologuri ale celui - care - glăsuiește-n pustiu. Monologul nu ajunge niciodată să devină dialog.

Vocea poetului este a omului glăsuind pe un promontoriu înaintat, adresându-se Domnului în haț, deci voce pierzându-se în pustiu. Nici un răspuns din marele gol. Monologul nu ajunge niciodată să devină un dialog. Dar tocmai condamnarea la singurătatea suferită, asumată, arogată a glasului, ca și imensitatea vidului în care

¹ Pompiliu Constantinescu, *Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1994, p.54.

răsună, conferă psalmilor arghezieni patosul lor. Ei sunt psalmi ai patimii în toate sensurile cuvântului, implicând înverșunările pasiunii și apăsările pătimirii."²)

Poezia *De Pasti* apare în volumul *Cărticica de seară* din 1935. Este cel de-al treilea volum de poezie publicat de autor, după ce în anul anterior apăruseră *Cuvintele potrivite*. Scrisă în spirit ludic dar cu un subiect religios, poezia este alcătuită din trei catrene, cu rimă împerecheată și ritm amfibrah. La nivelul limbajului, poetul găsește mereu surse inepuizabile: „Aceasta este funcția pe care o exercita Arghezi, ca un vrăjitor, a cărui putere vrăjitoarească stă în cuvinte. Căutate la izvoarele părăsite ale arhaismelor, ale limbajului bisericesc, ale lexicului familiar sau periferic -, cuvintele poetului se organizează în raporturi verbale noi, după o logică al cărui principiu ascuns este modificarea însăși a conștiinței cosmice care, unită cu factorul timp, determina neliniștea argheziană.”³

Prima strofă introduce lectorul în atmosfera fascinantă a sărbătorilor pascale: „La toate lucarnele și balcoanele/Au scos din cer îngerii icoanele/Și-au aprins pe scări/Candele și lumânări.” Imaginea este una ascendentă. Privirea urcă înspre cer, în universul sacru al îngerilor, al icoanelor și al lumânărilor. Rol de *axis mundi* o are scara dar aceasta poate fi și un simbol biblic: scara lui Iacob. Pentru a scăpa de mânia fratelui său, Ișav, fiind îndemnat și de părinții săi, Isaac și Rebeca, Iacob a plecat din Beer-Seba în pribegie spre Mesopotamia, în Haran. „Ajungând însă la un loc, a rămas să doarmă acolo, căci asfințise soarele. Și luând una din pietrele locului aceluia și punându-și-o căpătâi, s-a culcat în locul acela. Și a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea. Apoi, S-a arătat Domnul în capul scării și i-a zis: «Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, și Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! Pământul pe care dormi ți-l voi da ție și urmașilor tăi. Urmașii tăi vor fi mulți ca pulberea pământului și tu te vei întinde la apus și la răsărit, la miazănoapte și la miazăzi și se vor binecuvânta întru tine și întru urmașii tăi toate neamurile pământului. Iată, Eu sunt cu tine și te voi păzi în orice cale vei merge; te voi întoarce în pământul acesta și nu te voi lăsa până nu voi împlini toate câte ți-am spus»“ (Facere 28, 11-15).

Ca imagine în oglindă, sărbătoarea din cer are loc și pe pământ: „Orașele de sus, în sărbătoare,/Au întins velnițe și covoare,/Și ard în potire/Mireasmă subțire.” Sărbătoarea cere pregătiri, deoarece, cel întâmpinat este însuși Fiul Domnului, pentru

² Nicolae Balota, *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura Eminescu, București, 1997, p. 149.

³ Serban Cioculescu, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1971, p. 208.

a-i sărbătorii Învierea și înfățișarea ca un om nou. Prezența regionalismelor duce lectorul în lumea tradițională a satului, unde Sărbătoarea Învierii pare mai prezentă. Raiul de sus, poate fi trăit în biserică, cu mirosul de tămâie.

Ultima strofă prezintă o imagine descendentă. Îngerii coboară din cer, pentru cei ce reprezintă o imagine pură a mântuirii. Copiii sunt dați exemplu de puritate: „Și din toate ferestrele odată,/Mii si sute de mii,/Heruvimii fac cu mână bucălată/La somnoroșii copii.”

ÎPS Bartolomeu Anania comentează într-o însemnare că poetul este un *homo religios* esențial : „Dumnezeu, credință, negație, revoltă, nostalgie, limită existențială, inspirație divină nu sunt simple "teme" în poezia lui Arghezi, ci expresia patetică a unor gânduri și sentimente intime ce i-au brăzdat viața ca niște fulgere dureroase. Chiar dacă în răspăr cu simțul comun, poezia lui trădează neconținut, de la un capăt la altul, un *homo religiosus* cum nu avem altul în întreaga literatură română”⁴.

BIBLIOGRAFIE

1. Anania, Valeriu, *Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură...*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995.
2. Balotă, Nicolae, *Opera lui Tudor Arghezi*, Editura Eminescu, București, 1997.
3. Cioculescu, Șerban, *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1971.
4. Constantinescu, Pompiliu, *Tudor Arghezi*, Editura Minerva, București, 1994.

⁴ Cf. Valeriu Anania, *Din spumele mării. Pagini despre religie și cultură...*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.157.